

Valentina Vitković, dipl. oec.

*Povodom 80-te obljetnice organiziranog turizma u
Brelima (1932.-2012.)*

Turizam je danas osnovna gospodarska grana u našem mjestu. Stoga svakako zaslužuje da se istraživanju njegovih začetaka i razvoju posveti velika pažnja. Iskreno se veselim i zahvaljujem na svakom novom podatku, činjenici ili fotografiji vezanoj za turizam i njegov razvojni put u Brelima.

Ići ćemo kronološki, te ćemo prvo spomenuti makarskog biskupa **Nikolu Bjankovića (1645.-1730.)** koji je u Brelima (Soline) zaslužan za gradnju odgojno-obrazovnog filipinskog oratorija 1710. godine. Sastojao se od nekoliko kuća oko dvorišta s bunarom i gospodarskim prostorijama, koji je na žalost sredinom 20. stoljeća srušen. Nakon toga, 1715. godine gradi crkvu Gospe od Pobjede kao simbol pobjede nad Turcima, kasnije nazvanu crkva Gospe od Karmela. Često boraveći i podučavajući u samostanu uživao je u Bogom danoj prirodnoj ljepoti Brele umješanu s morskim zrakom koji liječi, te svijesno ili nesvjesno promovirao mjesto. Iako danas bora više nema, svaki mještаниn Brele vrlo dobro zna za veličanstveni **Bjankovića bor** ispod kojeg je biskup često provodio svoje vrijeme uživajući i pišući. Nakon što je bor sasušen na istom mjestu Matica hrvatska podigla je spomen obilježje i posadila novi bor u spomen i zahvalnost zaljubljeniku u Brele.

Bjankovića bor 1937. godine

Zadarski profesor **Emanuell Nikolić** na svom putu **1899.** prošao je Brelima, te svom putopisu >>*Escursioni in Dalmazia*<<, Zadar 1900. zabilježio probuđene osjećaje prema krajoliku u Brelima koje potvrđuje motiv zašto je baš ovdje biskup Bjanković volio provoditi svoje vrijeme: >>Tako divnog i jedinstvenog položaja kao što je borik u Brelima nema nigdje na svijetu. Plaža tapecirana najfinijim kristalima žala, polako se – skoro lijeno – spušta u potpuno bistro more komu se dobru milju od obale vidi bjelasto dno. Tu je mirisava hladovina stoljetnih borova, tu su izvori žuboreće vode koja čista i osvježavajuće hladna dolazi s planinskih padina, tu je lahor i zdravi morski valovi koji smiruju i okrepljuju i na smrt bolesne. << (Nikolić, citat dj. 60.) Može li biti ljepših riječi i u turističkim brošurama?!

Sljedeći čovjek koji je veličao i promovirao ljepotu Brela i kojeg moramo spomenuti je **fra Anđelo Cvitanović**, tadašnji župnik Baške Vode. U pismu grofu Aratzkom **18.03.1897.** između ostalog napisao je sljedeće: >>...usuđujem se iznijeti ovdje jednu rijetkost Dalmacije, koja u svojoj vrsti osim što je romantična, veoma je interesantna za ljetnikovanje i za lječilište preko cijele godine. Ova rijetka ljepota nahodi se u selu Brela tik Baške Vode na zapad grada Makarske prema istočnom dijelu otoka Brača. Tu se nahodi u blizini mora gusta borova šuma borovine (Pinus) gdje se može slobodno šetati u

sveđernom hladu borovine, tu je morska obala veoma dražesna i prikladna za kupanje. Podneblje je blago, jer na otvorenu uspijevaju naranče i limuni, a naokolo sve je zasađeno lozom, smokvom, višnjom, jabukom i inim voćem. ...Sve ovo me je ponukalo da Vašemu Visokorođenom Gospodstvu predočim ovaj krasni položaj na ugodno znanje, te kao diletant ne žaleć troška želio sam fotografirati neke položaje aparatom maloga formata. <<

Ljepote prirode koje fra Anđelo Cvitanović opisuje u svom pismu poznajemo još i danas, te smo dužni sačuvati je i za buduće naraštaje. Upravo je ona najvažnije Bogom dano blago, jer sve osim nje čovjek može sam izgraditi.

U svom radu >>Skica za povijest turizma u Brelima<< **dr. Ozren Žamić** spominje kraljicu **Mariju Karađorđević** koja je oko **1930. godine** >>ugledavši breljanske šume i žala, zaustavila se i, očarana onime što je vidjela, dugo je sjedila uz cestu i gledala taj jedinstveni krajobraz. Odmah nakon toga poželjela je da u Brelima sagradi dvorac... << Međutim, kao što je poznato iz određenih razloga, dvorac – ljetnikovac je ipak sagrađen u Miločeru u Crnoj Gori.

Godina od koje se službeno bilježi početak organiziranog bavljenja turizmom u Brelima je **1932. godina**, kada je otvoren prvi pension nazvan >>Soline<< u kući Filipa i Mirka Filipovića, a koji je otvorila **Maša Chmelikova** iz Praga, profesorica engleskog jezika. Uz nju je u pensionu radila i **Josefa Zoaralova**, koja je u Brele stigla na Mašin poziv 1933. godine i koja se udala za **Stanka Bekavca**, te tako zauvijek ostala u Brelima.

Pansion >>Soline<<, 1933. godine

Češki turisti ispred pansiona Ivandić 1937. godine

U časopisu >>Svijet<<, broj 26., izdanje od 24.06.1933. godine, strana 538., koji je *pronašao* gosp. **Damjan Šošić**, u prilogu >>U carstvu borova: Brela – Baška Voda - Promajna<<, između ostalog stoji sljedeće: >>Hotela i penziona osim jednog u Brelima i nema, ali zato ima vrlo mnogo privatnih stanova, koji se iznajmljuju strancima.<< Iz ovog članka možemo lako zaključiti da je pension >>Soline<< bio prvi otvoreni pension na području od Brela do Promajne.

Maša Chmelikova je u svom pensionu ostala do 1938. godine kada je napustila Brela, dok je Josefa zajedno sa svojim suprugom Stankom

1936. godine otvorila **pansion Ivandić**, odnosno pansion Joška (Vila Joška) na Dugom ratu. Uz nju bila je još nekolicina mještana koji su turistima otvorili svoje kuće uz more, te su Brela te godine imala smještajni kapacitet od oko 300 postelja. Mještani su se u to vrijeme aktivno bavili poljoprivredom, još uvijek ne prepoznajući turizam kao buduću i vrlo važnu granu privrede. U to doba se još uvijek više cijenila zemlja za obrađivanje iznad magistrale nego ona uz more. Vodovoda, struje i kanalizacije još nije bilo, kao ni pristupne ceste, već je do središta mjesta vodilo oko 1 km puta, tzv. >>kozje staze<<. Najveći dio prometa odvijao se parobrodom koji je pristajao u Baškoj Vodi. Do 1934. godine cesta koja je povezivala Split i Makarsku vodila je do Omiša, zatim uz rijeku Cetinu, pa niz Dupce preko Brela prema Makarskoj. 1934. godine otvorena je nova turistička cesta uz more i uspostavljene autobusne linije koje povezuju Split i Makarsku.

Za rasvjetu u mjestu su se koristili ribarski feral i stearinke. Po navodima dr. Ozrena Žamića voda se sakupljala tijekom jeseni i zime, pohranjivala se u rezervoare na tavanu kuća, te se za potrebe dovodila slobodnim padom do sobnih umivaonika. **1937.** godine braća **Ivan i Josip Beroš** iz Baške Vode otvorili su buffet restaurant. To je bio prvi objekt u Brelima u kojem se moglo jesti izvan smještajnih objekata. Na istom mjestu 1980. godine otvoren je današnji restoran >>Palma<<.

Tik uz pansion >>Ivandić<<, braća **Mate i Petar Ribičić** izgradili su **1938.** pansion (hotel >>Brela<<). Češka **obitelj Machaček** gradi pansion na dva kata s kapacitetom oko 30-tak soba, na čijem je mjestu kasnije izgrađen današnji hotel >>Soline<<, otvoren je **pansion >>Mira<<** dr. Kažimira Filipovića s kapacitetom od 16 soba (kasnije u nacionalizaciji nazvan vila Primorka).

Međutim, godinu – dvije poslije izbio je 2. svjetski rat – događaj koji je zaustavio putovanja turista. Na žalost, 1943. godine talijanski vojnici strijeljali su Joškina supruga Stanka. Joška je sa Stankom imala dvoje djece – Boženku i Stanka – kojeg je rodila malo nakon suprugove smrti. Iako su uslijedile teške godine patnje i odricanja,

Joška je ostala u Brelima, te se nakon rata nastavila baviti turizmom. Danas je to gotovo nezamislivo, ali Joška je u svom pansionu svakodnevno gostima kuhala tri obroka i kolač, stavljala svježe opranu posteljinu, te uz to dodatno radila kao kuharica u hotelu >>Soline<<. Slično je bilo i s drugim mještanima koji su iznajmljivali smještaj. Joška je doživjela i domovinski rat i umrla 1992. godine. U pansionu Ivandić (sada villa Joška) možete odsjesti i danas i sigurno doživjeti duh prošlog vremena, s obzirom da su se njena djeca i unuci potrudili održati pansion u stilu kakav je nekad bio.

Na samom početku organiziranog bavljenja turizmom, Brela su bila utočište mnogim umjetnicima, piscima i pjesnicima, koji su ih smatrali najinspirativnijim dijelom Makarskog primorja za pisanje svojih stihova. Jedan od njih je i književnik **Đuro Vilović** koji je u Brelima 1938. sagradio vilu (u nacionalizaciji nazvana vila Ruža). U denacionalizaciji je dio vile vraćen najbližem potomku Velimiru Viloviću, koji je vilu obnovio i zadržao u izvornom stilu.

Kako bi što bolje dočarala turizam tog doba kao i svijest o oglašavanju, zanimljivo je objaviti i oglas koji je **Kupališno povjerenstvo Brela 1937.** godine sastavilo i poslalo >>Oficijelnom Turističkom Birou Kraljevine Jugoslavije, Praha II, Vaclavske nam. 60. <<, za plaćeni oglas u vodiču >>*Do Jugoslavie*<< za godinu 1938., dopis br. 20/39, Brela dne 22.III.1939., a koji glasi: >>BRELA po svom položaju/12 km zapadno od Makarske/ i prirodnim ljepotama predstavlja najromantičniji kraj Makarskog Primorja. Malo, tiho i dobro posjećeno ljetovalište, ima krasne plaže čistog i sitnog žala dugo oko 2 km, obilje borove šume, koja ispunja cijelu plažu u neposrednoj blizini od najviše 10 m i vodu iz izvora. Ljekar. Dnevna autobusna veza sa Splitom, Makarskom i Zagorom koje ima osobitih atrakcija sa svojom idrauličnom električnom centralom, po jakosti jedinstvenoj u Europi, te sa svojim vodopadom >>GUBAVICA<<. Također dnevna veza parabrodom / preko Baške Vode / za Split i Makarsku.

P. Soline, P. Vila Mira, P. Filipović, P. Žamić, P. Ivandić, -. U gradnji su tri Pensiona koja će imati 70 soba i biti će puštena u promet u sezoni 1938. Privatne sobe.p. 45-50 din.

Informacije: Kupališno Povjerenstvo.<<

(Izvor: Arhiv Župnog ureda Brela)

Kupališno povjerenstvo Brela imalo je svoj ured negdje na mjestu današnjeg restorana >>Hrast<<. Između ostalog vodili su statistiku o prometu turista, naplaćivali boravišnu pristojbu, vodili računa o uređenju mjesta i oglašavanju. Imali su i redara koji se brinuo o čuvanju morala, ali je bio zadužen i za paljenje i gašenje rasvjete – ferala u mjestu.

Oficijelni Turistički Biro Kraljevine Jugoslavije imao je, između ostalih i sljedeća zastupništva: Jadranska Plovidba – Sušak, Dubrovačka Parobrodska Plovidba – Dubrovnik, Jugoslavenski Lloyd – Zagreb, a bavio se rezerviranjem parobrodskih kabina, hotelskih soba i osiguranjem putne prtljage, organiziranjem putovanja i davanjem informacija, te nabavljanjem viza.

Nadalje nailazimo na *dopis **Povjerenstva Općinskog Turističkog odbora u Brelima**, br. 16/38, Brela dne 3.studenoga 1938.* upućenog Turističkom Savezu u Splitu, u kojem se raspravlja o osnivanju Općinskog Turističkog odbora, te se navodi između ostalog: >>Ovostranim dopisom, odnosno molbom od 17.I.1938.br.29. zamolili smo Naslov da budemo primljeni u članstvo tog Saveza...

...Glede naziva, mi nijesmo doduše posvećivali nikakve pažnje, kako se nazivati, bilo nam je jedino do napredka turizma u našem selu. Nazivi su se rabili sad ovako sad onako, kako nas se je intituliralo i kako nas je nazivao Odbor u Makarskoj. Pečat i drugo dala nam je sama Općina. Nemamo ništa protiv toga da se urede i ispravno upotrebljavaju naslovi.

Riječ >>Ekspozitura<< mislimo, da ne bi u našem pitanju odgovarala.... Mislimo da ćemo se saglasiti sa Vašim stanovištem ako

uzmemo slijedeći naziv: >>Povjerenstvo Turističkog Odbora – u Brelima<< - Općinskog razumije se – makarskog, jer nam je zajednička općina u Makarskoj...

Statistika prometa stranaca prema podacima Jadranske straže, Split u razdoblju prije 2. svjetskog rata:

<u>Godina</u>	<u>Noćenja</u>
<u>1933.</u>	<u>808</u>
<u>1934.</u>	<u>1.405</u>
<u>1935.</u>	<u>5.026</u>
<u>1936.</u>	<u>2.341</u>
<u>1937.</u>	<u>10.700</u>
<u>1938.</u>	<u>7.677</u>
<u>1939.</u>	<u>7.287</u>

Podaci o broju noćenja vjerojatno nisu u potpunosti točni, međutim pružaju okvirnu sliku kretanja turista tih godina.

Nakon Drugog svjetskog rata došlo je do nacionalizacije privatnog vlasništva u zemlji, pa tako i u Brelima. Mještani su prepoznali turizam kao novu granu privređivanja i sve veći broj domaćinstava počinje iznajmljivati smještaj. Osnovano je **Hotelsko poduzeće Brela 1953.** godine koje je u svom sastavu započetak imalo nacionalizirane objekte, među kojima i pension obitelji Ribičić (hotel >>Brela<<), pension iz posjeda obitelji Machaček (hotel >>Soline<<), vilu književnika Đure Vilovića (vila Ruža) i vilu Mira vlasništvo dr. Kažimira Filipovića (vila Primorka).

1970. godine gradi se hotel >>Berulia<< i 1971. otvorena je i >>Mala Berulia<<, oba objekta s ukupno 385 postelja. Srušen je hotel

>>Soline<< na čijem je mjestu izgrađen novi, veći hotel istog naziva, s većim brojem postelja - s 30-tak na 206 soba koliko ima i danas.

Stari hotel >>Soline<<, 1961. godine

Hotel >>Maestral<< je 1968. godine dobio nagradu >>Šampion turizma<< kao najljepši i najluksuzniji hotel na Jadranu.

Breljanski ugostitelji s ponosom ističu činjenicu da su prvi na Jadranu (negdje krajem 60-tih godina prošlog stoljeća) uveli svečane >>**gala večere**<< kao i >>**cocktail show**<< u naše hotele. To su bile takve revije da su mnogi gosti dolazili i dva puta godišnje kako bi uživali u ovoj kraljevskoj svečanosti. Naši su ljudi s velikim oduševljenjem i entuzijazmom pristupili unapređenju turizma i ugostiteljstva tako da su cijene pansiona iz razdoblja od 1970.-tih godina u Brelima bile u rangu s cijenama turističkih gradova Dubrovnika i Opatije. Kada danas razgovarate s bilo kojim turističkim djelatnikom iz tog razdoblja velikog procvata breljanskog turizma s ponosom i sjetom sjetit će se i ispričati vam mnoštvo događaja s gostima i kolegama, što je pravi pokazatelj s kojom ljubavi su svoj posao obavljali. Na žalost brojne

osvojene nagrade iz tog razdoblja nisu ostale sačuvane, tako da ih u ovom radu nisam uspjela zabilježiti.

HP Brela sagradilo je 1978. i hotel >>Horizont<<, plažni objekt >>Borik<<, te renoviralo hotel >>Slaviju<< u Baškoj Vodi, koji su otvaranjem HP Baška Voda 1984. godine prestali biti u vlasništvu HP Brela.

Pisati o razvoju turizma u Brelima, a ne spomenuti *višnju marasku* čiji je uzgoj mnogima bio presudan za izgradnju kuća bliže moru prilagođenih iznajmljivanju turistima, bio bi veliki grijeh. Dalmatinska maraska je najkvalitetnija višnja na svijetu, a Brela su u samom vrhu među mjestima pogodnim za njen uzgoj. Na žalost, danas ih u Brelima gotovo i nema, kako je turizam cvjetao, tako je njen uzgoj kopnio. Dužnost nam je u skoroj budućnosti podići spomenik koji će nas vječno sjećati na zlatno razdoblje višnje maraske i trud naših djedova i očeva.

Zanimljivo je također spomenuti susret koji se dogodio 2009. godine, s vjernim breljanskim gostom **dr. Fridrichom Königom**, inače doktor pravnih znanosti, dugogodišnji sudac i odvjetnik iz Gleisdorfa u Austriji, koji dolazi u Brela od **1955.** – te godine. Tom prilikom ispričao mi je zanimljive detalje iz boravka njegove obitelji u Brelima, te mi ustupio veliki broj fotografija iz tog razdoblja.

Fridrich König 2009. godine ispred vile Marženka
u kojoj je nekad ljetovao

Njegovoj kćeri liječnik je zbog zdravstvenog stanja preporučio boravak na moru. Stari prijatelj i poznanik sveučilišni profesor **dr. Boris Apsen** preporučio mu je Brela, u kojima je i sam imao kuću. Putovanje iz Austrije do Brela u to vrijeme zaista nije bilo jednostavno, ali kao što obitelj König tvrdi – isplatilo se: nakon što bi stigli vlakom iz Graza do Zagreba, putovali su dalje vlakom za Rijeku, zatim brodom >>Partizanka<< do Splita. Od Splita do Makarske brodom >>Njegoš<<, a potom iz Makarske nazad motornim čamcem u Brela. Iz lučice u Brelima ribarskom barkom dovezli bi se do Dugog rata, gdje bi se smjestili u **vili Marženka** koja je bila vlasništvo Marženke Petričić, a odmah pored Apsenove kuće i kuće književnika Đure Vilovića (vila Ruža).

Parobrod u Brelima, kolovoz 1962. godine

Kupali su se na plaži Dugi rat na kojoj se u to vrijeme u sezoni kupalo do desetak ljudi. Kuhali su sami, u trgovinu po namirnice išli do Baške Vode, a po meso šumskim putem do trafostanice na Kričku. Osim zdravog morskog zraka i prekrasne prirode zbog koje je dolazio, dr. König ističe i pamti nevjerojatnu pristupačnost i gostoljubljivost mještana, kojima je u to vrijeme znao rado pomoći brati višnje ili čak zidati. 1977. godine Turistički savez Makarske ga je kao stalnog gosta oslobodio plaćanja boravišne pristojbe.

Plaža Dugi rat, mjesec kolovoz 1955. godine

Bazeni za dobivanje soli na plaži Dugi rat, kolovoz 1957. godine

Sličnih priča bi mogli ispričati još puno, budući da do danas u Brelima imamo zabilježeno gotovo 250 gostiju koji u Brela dolaze preko 20, 30, neki čak i 40 godina, a TZO Brela im tradicionalno dodjeljuje zlatnike u znak zahvalnosti za njihovu dugogodišnju vjernost.

1952. godine osnovano je **Turističko društvo Makarska** koje je dobilo i svoje lokalne ogranke, između ostalog imalo je za zadatak prihvat i

smještaj turista, organizaciju izleta, pružanje informacija, prijava i odjava gostiju, naplata boravišne pristojbe, vođenje statistike i ostalo. Izrađen je Plan razvoja turizma za razdoblje od 1957.-1961. , koji je između ostalog obuhvatio cijelo područje Makarske rivijere od Brela do Zaostroga. U planu se najviše isticala modernizacija prihvata turista (smještaja i prehrane), te izobrazbu kadrova za ugostiteljstvo kojih je manjkalo. Također se ističe važnost izgradnje vodovoda od Brela do Gradca, dovođenjem vode iz rijeke Cetine, a koji je 1970. godine pušten u rad, te se modernizira i dograđuje do danas.

Prije izgradnje Regionalnog vodovoda Makarskog primorja, za hotel >>Soline<< je izgrađen vodovod za koji se voda crpila iz izvora u Solinama. Ubrzo nakon toga izgrađena je i kanalizacija.

Nakon velikog potresa 1962. godine sve više mještana seli se na područje uz more i počinje se baviti turizmom.

Većina prometa, kao i dolazaka turista do izgradnje Jadranske magistrale ili kako je danas još zovu Jadranske turističke ceste, odvijala se vlakom do Splita, parobrodom do Baške Vode, a zatim barkom na vesla do Brela. Negdje od 1965. kada je izgrađena Jadranska magistrala do našeg područja počelo je sve više turista dolaziti osobnim automobilima i autobusima, te izgradnjom aerodroma u Splitu 1966. godine počeli su dolaziti i prvi >>avio<< gosti.

Dolazak turista ponovno je privremeno zaustavljen početkom domovinskog rata 1991. godine. Već sljedeće 1992. godine nakon priznanja Republike Hrvatske osniva se Hrvatska turistička zajednica, kao i lokalne Turističke zajednice. **TZ mjesta Brela** osnovana je **1992.**, a nakon toga osnivanjem Općine Brela i **Turistička zajednica općine Brela 1995.** godine.

Američki časopis >>Forbes<< 2004. godine uvrstio je **plažu Dugi rat** među 25 najljepših plaža svijeta, kao najljepšu u Europi i 6. po ljepoti u svijetu. To je plaža koja je pobrala mnoštvo nagrada i u Hrvatskoj. Na njoj je smješten simbol mjesta – spomenik prirode Kamen Brela.

Govoreći o našoj najpoznatijoj plaži osvrnut ću se i na tekst dr. Ozrena Žamića pod nazivom >>Uobičajilo se...<<, objavljen u >>Vrela Brela<<, broj 6., 2003. godine, str. 136., u kojem između ostalog govori kako se razvojem turizma u Brelima izvorno ime plaže u narodu >>izmijenilo<<, te su se umjesto njega ukorijenio novi naziv Punta rata : ...Na Dugom ratu, jednom od najljepših rtova u Brelima koji je, slično Zlatnom ratu u Bolu s obje strane obgrljen prostranim i prekrasnim plažama, sagrađen je plažni objekt, koji je netko nazvao čudnim imenom >>Punta rata<<. Taj se naziv već toliko uobičajio da je sasvim istisnuo stari, domaći naziv, pa se sve što se tamo dograđuje ili organizira, krsti tim imenom. Tako se i jedina plaža u Brelima koja ima europsku plavu zastavu naziva >>Punta rata<<.

Čovjek se mora pitati kakva je to uopće kovanica, koji joj je smisao i što se njime željelo postići? Što može značiti naziv koji se sastoji od dviju riječi istoga značenja: talijanske riječi >>punta<< koja znači >>rt<< i hrvatske riječi >>rat<< koja također znači >>rt<<?...<< Iz istog razloga nagrade koje je zaslužila ova naša plaža na koju smo tako ponosni, nose ime >>Punta rata<< umjesto >>Dugi rat<<.

Brela su danas prerasla u moderno turističko odredište. Od smještaja je turistima na raspolaganju hotelski i privatni smještaj. Hoteli Brela d.d. obuhvaćaju 4 hotela: Soline ***, Maestral***, Marina*** i Berulia**** s težnjom da se poveća broj zvjezdica. Počeli su se graditi i mali obiteljski hoteli. Za sada je aparthotel >>Sunčeva postelja<< **** prvi registrirani obiteljski hotel koji ima 11 apartmana različitih veličina (max. 39 osoba). Što se privatnog smještaja tiče gotovo da i nema kuće koja se ne bavi iznajmljivanjem soba i apartmana. Zaista možemo reći da je to smještaj vrlo visoke kvalitete i usluge, koji našim mještanima - uz prirodno gostoprimstvo - vraća turiste iz godine u godinu u iste sobe. U ovom trenutku u hotelskom smještaju imamo 1.660, te u privatnom smještaju 4.480 registriranih postelja.

Udio noćenja stranih turista je 92%, dok domaćim pripada preostalih 8%. Prosječna dužina boravka turista je oko 7 -8 dana.

Hotel Soline

Kategorija: ***

Kapacitet: 202 sobe i 4 apartmana, ukupno 398 postelja

Renoviran je 2006. godine, te mu je i dograđen wellness centar površine 1600 m²

Hotel Marina

Kategorija: ***

Godina izgradnje: 2002. godine

Smještajni kapacitet: soba 281, postelja 52

Hotel Maestral

Kategorija: ***

Kapacitet: soba 69, postelja 135

Godina izgradnje: 1965.

Hotel Berulia

Kategorija: ****

Kapacitet: glavna zgrada ima 154 sobe, depandansa 45 soba, ukupno 385 postelja

Godina izgradnje: 1970., Mala Berulia 1971.

Statistika dolazaka i noćenja u 2011. godini turista u Brelima, prema podacima TZO Brela:

2011. g.	DOLASCI	NOĆENJA
Hoteli	34.266	236.076
pr. smještaj	30.690	248.432
UKUPNO	64.956	484.508

Godinu 2011. sam uzela kao posljednju godinu iz koje imamo podatke, međutim struktura dolazaka i noćenja turista je uglavnom slična iz godine u godinu, osim manjih razlika u samom broju noćenja i dolazaka. U >>špici<< sezone – srpanj i kolovoz - turisti se duže zadržavaju, što pokazuje da su glavni motivi dolaska turista i najtraženiji tip odmora upravo >>sunce i more<<, od čega svakako ne treba bježati, međutim potrebno je uključiti i zaživiti i druge sadržaje naročito van razdoblja glavne sezone.

Kako bi poboljšali predsezonu i posezonu nužna je veća ponuda sportskih sadržaja, postoji mogućnost zdravstvenog i kongresnog turizma, te prije svega nužno je znatnije uključiti i iskoristiti naš **jedinstveni položaj – more i planina Biokovo**. Brela Gornja su u cijelosti smještene unutar Parka prirode Biokovo, gdje je ujedno otvoren i zapadni ulaz u Park na kojem dijelu je 2007. godine otvoren prezentacijski centar Parka prirode Biokovo s prvim dijelom izložbe >>Biokovo<<, te 2009. godine i prvi dio poučne staze >>Putevima drevne Berulije<< – od prezentacijskog centra do crkve Sv. Nikole, a u 2012. godini planira se završetak staze prema početnom konceptu do predjela Žavnjak. U istoj zgradi u Subotišću – Brela Gornja planira se i uređenje i otvorenje muzeja s amforama pronađenim u Jakiruši, kao i prikaz konobe i kuhinje kako su kod naših predaka izgledale, a sve stvari za izložbu od naših mještana prikupilo je Društvo prijatelja kulturne i prirodne baštine Breljana – Brolanenses. TZO Brela u suradnji s planinarskim društvom >>Pozjata<< tiskala je kartu planinskih staza za područje Brela na kojoj je sada prikazano 8 staza s označenim težinama na cijelom području Općine, kao i poučna staza >>Putevima drevne Berulije<<.

U razdoblju prije i nakon glavne sezone zaista se može animirati gosta organiziranim izletima planinarskim putovima Biokova i ispričati im priče koje ovaj kraj stoljećima čuva, te se diviti pogledu s moćne planine na naše prekrasno more i otoke. Tu su i naše dalmatinske kamene kuće s karakterističnom arhitekturom, suhozid, brojne crkvice i kapelice koje su dio našeg nasljeđa i itekako su važne u očuvanju našeg identiteta.

Kratko bi se osvrnula i na neke od problema, koji su uglavnom i problemi svih turističkih destinacija, a to je nedostatak parkirališnih mjesta, ulaganja u infrastrukturu – što bitno utječe na kvalitetu boravka turista i samim tim našu konkurentnost. Sve veći je broj individualnih gostiju koji putuju osobnim automobilima.

Brela su prepoznata i u svijetu omiljena po svom prirodnom položaju i ljepoti. Međutim nikako ne možemo u drugi plan staviti naše ljude koji su svakako najsnažnija karika u lancu zvanom turizam. Upravo je nevjerojatna preobrazba domaćeg stanovništva koji su preko noći s poljoprivrede prešli na turizam. Nevjerojatan je i način ophođenja s turistima koji kao da je tadašnjem seljaku i radniku oduvijek bio urođen i predodređen. Bez prepoznatljivog gostoprimstva, otvorenosti i užitka u radu s ljudima koje su posjedovali naši djedovi i očevi, već tada njihove jasne vizije razvoja i svega što su poduzeli za njeno ostvarenje sigurno ne bi imali ovo što imamo danas. U pravo vrijeme su napravili najbolje i najviše što su mogli u ostvarenju svoje vizije, a mi danas moramo nastaviti graditi taj zahtjevn put i ostaviti ga na ponos i blagostanje naše djece. Velika stavka je zapošljavanje stručnog i obrazovanog kadra u turizmu i neprestano ulaganje u njega, jer turizam prije svega čini upravo način ophođenja i sam kontakt s gostom.

Svakako je nužan daljnji razvoj mjesta, ali naravno u ekološkom smislu, što podrazumijeva konstantna ulaganja u kvalitetu, a ne u kvantitet. Domicilno stanovništvo je prihvatilo i okrenulo se turizmu kao svom osnovnom izvoru prihoda, što upravo pokazuje važnost kvalitetnog definiranja turističke politike, odnosno izrade strateškog

plana razvoja turizma u idućem razdoblju, što između ostalog podrazumijeva jačanje prepoznatljivosti i isticanje pozitivnih vrijednosti mjesta. Ne smijemo sebi dopustiti slobodu da se razvoj događa stihijski i >>slučajnim<< odlukama, jer kvaliteta tu ne nalazi mjesto. Ako sačuvamo i unaprijedimo identitet mjesta, ako ne zaboravimo tko smo bili i ako definiramo kamo idemo – rezultat ne može izostati.

Napomena: cijeli članak s prilogima i starim fotografijama Brela dostupan isključivo u tiskanom izdanju glasnika Vrela Brela br. 7.

© 2013. Brolanenses